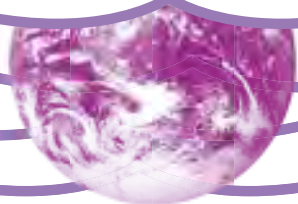

Jak umożliwić zrównoważony rozwój

Wstęp

Realizacja zrównoważonego rozwoju staje się dla nas coraz ważniejsza. Niniejsza broszura pokazuje, co można i należy rozumieć pod pojęciem „zrównoważonego rozwoju”. Termin ten, wprowadzony niegdyś w kontekście leśnictwa oznaczał wówczas, że w ciągu roku nie można wyciąć więcej drewna, niż może odrosnąć. Zrównoważony rozwój oznacza zatem przede wszystkim dobre gospodarowanie dostępnymi zasobami, tak aby móc prowadzić godne życie dziś i w przyszłości.

W tym celu pod kierownictwem Instytutu Oceny Technologii i Analizy Systemów (ITAS) (jęz. niem. Institut für Technikfolgenabschätzung und Systemanalyse) w Karlsruhe opracowano Integracyjną Koncepcję Zrównoważonego Rozwoju* dla Stowarzyszenia Helmholtza (Helmholtz-Gemeinschaft)**. Ta naukowa i etyczna koncepcja opiera się na rozważaniach i rezolucjach Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), które są wprowadzane i dyskutowane od lat 80-tych. Uwzględnia ona w równym stopniu obecne i przyszłe pokolenia; oraz łączy rozważania w kontekście globalnym z działaniami lokalnymi. Głównymi celami są zabezpieczenie ludzkiej egzystencji i podstawowych zasobów dla wszystkich ludzi, a także zachowanie możliwości rozwoju i działania jednostek i społeczeństw. Ostatecznie każde społeczeństwo musi samo zdecydować w jaki sposób chce kształtować zrównoważony rozwój.

* Oryginalny tytuł niemiecki: Integratives Konzept Nachhaltiger Entwicklung.

** Die Helmholtz-Gemeinschaft Deutscher Forschungszentren e.V. (HGF), stowarzyszenie zrzeszające 18 niezależnych ośrodków badawczych, promujące i finansujące projekty badawcze w Niemczech.

Na kolejnych stronach wyjaśniono 15 zasad tej koncepcji. Sprawiają one, że zrównoważony rozwój staje się namacalny i pomagają w realizacji wyżej wymienionych celów. W zależności od tego, czy i w jaki sposób zasady te są spełnione, można ocenić, czy coś przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, czy nie. W zastosowaniu tych 15 zasad jest następnie uzupełnionych przez odpowiednie kryteria i wskaźniki, które umożliwiają ich pomiar. Te nie będą tu szerzej omawiane.

Integracyjną koncepcję zrównoważonego rozwoju oraz 15 zasad merytorycznych przedstawionych w skróconej formie poniżej – uzupełnionych o kolejne 10 zasad instrumentalnych – można znaleźć w oryginalnym tekście: Kopfmüller, J.; Brandl, V.; Jörisen, J.; Paetau, M.; Banse, G.; Coenen, R.; Grunwald, A. (2001): Nachhaltige Entwicklung integrativ betrachtet. Konstitutive Elemente, Regeln, Indikatoren. Berlin.

1. Zabezpieczyć ludzką egzystencję

- 1.1 Zdrowie ludzkie chronić
- 1.2 Podstawowe usługi zapewnić
- 1.3 Samodzielnie zabezpieczyć swoją egzystencję
- 1.4 Równe możliwości korzystania ze środowiska dla wszystkich ludzi
- 1.5 Nadmierne różnice dochodowe i majątkowe wyrównać

2. Zdolność społeczeństwa do wytwarzania produktów lub świadczenia usług utrzymać

- 2.1 Z odnawialnych surowców i źródeł energii korzystać w zrównoważony sposób
- 2.2 Z nieodnawialnych surowców i źródeł energii korzystać w zrównoważony sposób
- 2.3 Ze środowiska korzystać bez szkody dla jego zdolności do pochłaniania szkodliwych emisji
- 2.4 Nieuzasadnionego ryzyka procesów technicznych unikać
- 2.5 Wartości rzeczowe oraz umiejętności i wiedzę rozwijać w zrównoważony sposób

3. Możliwość rozwoju i działania zachować

- 3.1 Umożliwić równe szanse w edukacji, zatrudnieniu, w urzędach i informacji
- 3.2 Mieć możliwość uczestniczenia w procesach podejmowania decyzji społecznych
- 3.3 Dziedzictwo kulturowe i różnorodność kulturową zachować
- 3.4 Przyrodę i krajobraz jako dobra kultury zachować
- 3.5 Spójność społeczną zachować

Zdrowie ludzkie chronić

Nikt nie może zanieczyszczać środowiska substancjami lub innymi czynnikami w stopniu, który szkodzi lub może zaszkodzić człowiekowi.

Zdrowie ludzkie nie może być zagrożane przez szkodliwe substancje uwalniane do środowiska ani nie może być narażane na inne szkodliwe wpływy. Zdrowie ludzkie powinno być chronione poprzez emitowanie mniejszej ilości szkodliwych dla zdrowia substancji chemicznych i organizmów, poprzez poprawę ochrony przed niebezpiecznym promieniowaniem oraz poprzez unikanie hałasu i stresu.

Podstawowe usługi zapewnić

Dla wszystkich członków społeczeństwa musi być zagwarantowany minimalny poziom podstawowych świadczeń oraz ochrony przed kluczowymi zagrożeniami życia.

Wszyscy ludzie powinni mieć dostęp do minimalnych warunków mieszkaniowych, żywności, odzieży i opieki zdrowotnej. Wszyscy powinni być chronieni w przypadku choroby, niezdolności do pracy lub niepełnosprawności. Środki te służą zapewnieniu, że każda osoba jest uznana za pełnoprawnego członka społeczeństwa.

1.3

Samodzielnie zabezpieczyć swoją egzystencję

Każda osoba powinna mieć możliwość zapewnienia sobie środków do życia poprzez swoją dobrowolną pracę. Obejmuje to również wychowywanie dzieci, opiekę nad krewnymi lub pracę na rzecz społeczności.

W ciągu ostatnich dziesięcioleci środowisko pracy bardzo się zmieniło. Doprowadziło to do utraty stałych miejsc pracy i mechanizmów ochrony socjalnej. Jednak każda osoba powinna mieć możliwość zapewnienia sobie i swojej rodzinie środków do życia poprzez własną pracę i nie powinna być uzależniona od otrzymywania płatności.

Praca obejmuje – oprócz „pracy zarobkowej” w klasycznym znaczeniu – również wychowywanie dzieci, pracę w gospodarstwie domowym, opiekę nad krewnymi, działalność na rzecz społeczeństwa, ogrodnictwo, pomoc w sąsiedztwie i tym podobne. Praca może przybierać jedną lub więcej z powyższych form. Jednak w każdym przypadku warunkiem podstawowym jest, aby praca była odpowiednio wynagradzana.

1.4

Równe możliwości korzystania ze środowiska dla wszystkich ludzi

Wszyscy ludzie żyjący obecnie i w przyszłości mają prawo do korzystania z natury z korzyścią dla siebie. Surowce powinny być podzielone sprawiedliwie. Nikt nie powinien być wykluczony z ich użytkowania.

Możliwości korzystania ze środowiska powinny być sprawiedliwie rozdzielone między ludzi żyjących obecnie i w przyszłości. W tym celu należy najpierw osiągnąć sprawiedliwy podział możliwości korzystania ze środowiska między ludźmi obecnie żyjącymi. Ubóstwo prowadzi do migracji, degradacji środowiska, przeludnienia i wojen domowych. W ten sposób ani ludzie żyjący w takich warunkach obecnie, ani ich potomkowie nie mogą zadbać o zachowanie środowiska naturalnego dla przyszłych pokoleń. Bogaci członkowie światowej społeczności muszą zatem wspierać ubogich, aby oni również mieli swój udział w wykorzystaniu surowców i źródeł energii. Jednocześnie muszą pomagać im chronić przyrodę i jej surowce.

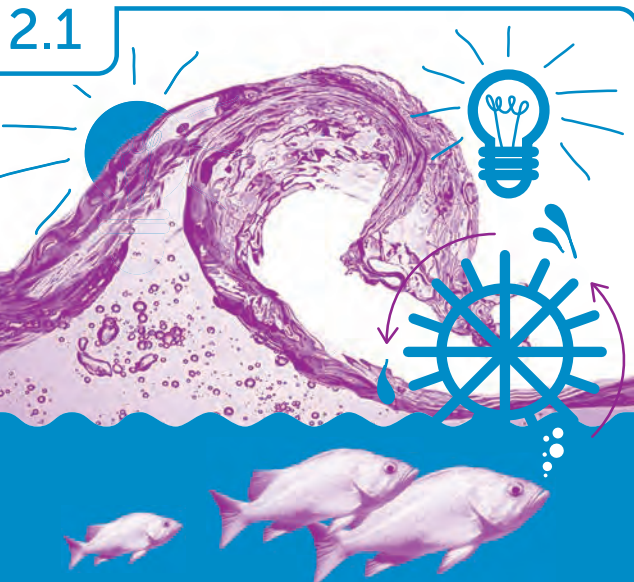
1.5

Nadmierne różnice dochodowe i majątkowe wyrównać

Ekstremalne różnice w podziale dochodów i bogactwa muszą zostać usunięte.

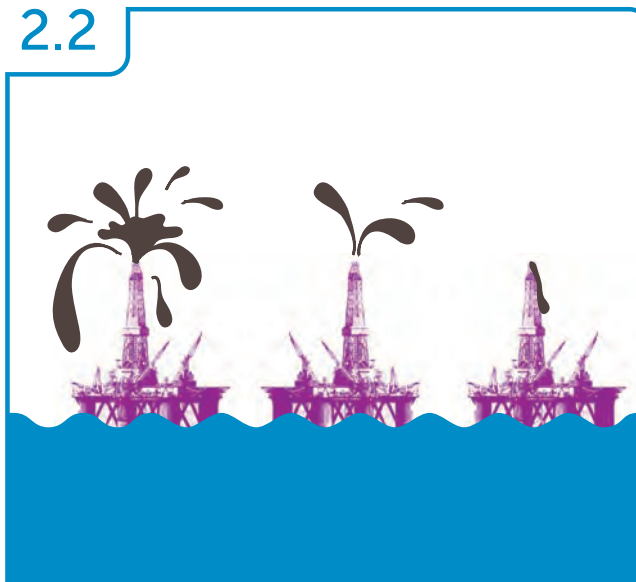
Podczas gdy w Europie i innych regionach świata część ludzi żyje w dostatku, reszta populacji żyje poniżej minimum egzystencji. Również na całym świecie dobrobyt jest podzielony nierównomiernie, zwłaszcza między krajami rozwijającymi się i uprzemysłowionymi. W tym kontekście nierówna dystrybucja dóbr jest przyczyną wielu globalnych i narodowych problemów. Należy unikać lub wyrównywać nadmierne różnice w bogactwie i dochodach, ponieważ powodują one ubóstwo i wykluczenie społeczne.

2.1 Z odnawialnych surowców i źródeł energii korzystać w zrównoważony sposób

Człowiekowi nie wolno korzystać z większej ilości zasobów naturalnych niż ta jaką natura jest w stanie samodzielnie wytworzyć lub odnowić. Każdy ekosystem, który jest istotny dla ludzkości, musi mieć szansę na dalsze istnienie.

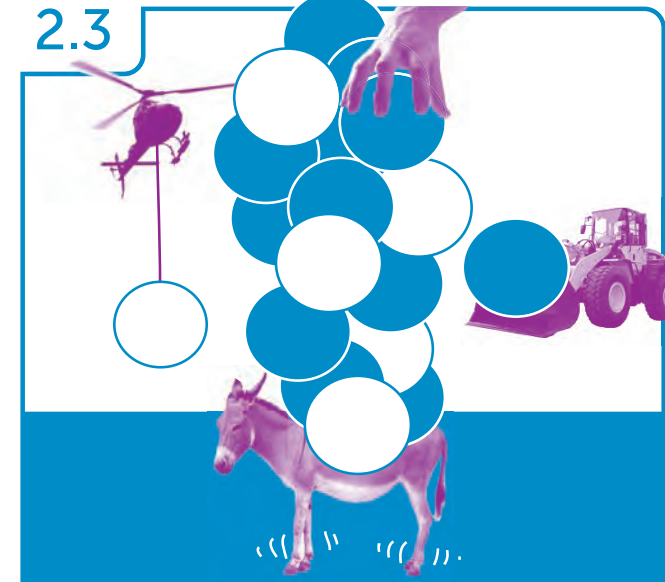
W celu zrównoważonego użytkowania nie można pobierać z natury więcej niż jest ona w stanie odnowić. W tym celu należy najpierw wiedzieć, ile można czerpać z natury bez spowodowania nieodwracalnych szkód. Aby natura mogła się zregenerować, musi pozostać zachowana dostateczna rezerwa. Dla zdrowego ekosystemu ważna jest wysoka różnorodność gatunków. Dlatego musi istnieć wystarczająca liczba osobników jednego gatunku, aby ten mógł przetrwać. W tym celu przyroda musi być chroniona tak dobrze jak to możliwe na całym obszarze. Na obszarach intensywnie wykorzystywanych przez rolnictwo i leśnictwo należy zatem przestrzegać określonych zasad.

2.2 Z nieodnawialnych surowców i źródeł energii korzystać w zrównoważony sposób

Surowce nieodnawialne muszą być zużywane tylko w ograniczonym stopniu, tak aby kolejne pokolenia mogły z nich korzystać.

Jeżeli surowce nieodnawialne (np. węgiel, ropa naftowa) są zużywane w nadmiarze, nie pozostanie z nich nic dla przyszłych pokoleń. Jeżeli natomiast zdecydujemy się w ogóle z nich nie korzystać, oznacza to, że przyszłe pokolenia również nie mogą z nich korzystać. Rozwiązanie pośrednie zakłada, że człowiek wprowadzie może wydobywać i konsumować te surowce. Musi jednak zapewnić, że surowce zostaną zachowane dla przyszłych pokoleń, przynajmniej przez odpowiedni okres czasu i do znalezienia zamienników. W szczególności kraje uprzemysłowione muszą znaleźć sposoby na zmniejszenie konsumpcji poprzez częściową rezygnację z wydobycia i eksploatacji surowców, bardziej efektywne wykorzystanie surowców lub poprzez zastąpienie nieodnawialnych surowców i źródeł energii źródłami odnawialnymi.

2.3 Ze środowiska korzystać bez szkody dla jego zdolności do pochłaniania szkodliwych emisji

Człowiekowi nie wolno uwalniać do środowiska więcej szkodliwych substancji i odpadów ciepłych, niż jest ono w stanie wchłonąć.

Człowiek uwalnia do przyrody wiele substancji (np. gazy cieplarniane lub metale ciężkie), ale także energię (ciepło odpadowe, hałas, zanieczyszczenie światłem), które szkodzą jej i ludzkiemu zdrowiu. Przyroda może wprawdzie absorbować zanieczyszczenia z umiarem, ale człowiek musi uważać, aby nie obciążać jej w większym stopniu niż jest ona w stanie odnowić. Trudno jest określić, gdzie dokładnie znajduje się granica, a ponadto nieprzewidziane interakcje z innymi substancjami mogą zmienić te limity. Dlatego konieczne są precyzyjne badania. Z tego powodu w ramach ostrożności, określone limity nie powinny być wyczerpywane.

2.4

Niezasadnionego ryzyka procesów technicznych unikać

Należy unikać procesów technicznych, które mogą mieć katastrofalne skutki dla ludzi i środowiska.

Nowoczesne procesy techniczne obiecują ogromne szanse, n.p. w medycynie, dostawach energii lub żywności. Jednak ich stosowanie powinno być zawsze krytycznie rozważane, gdyż często niosą one ze sobą również zagrożenia dla ludzi i środowiska.

W miarę możliwości należy unikać procesów technicznych, u których wystąpienie katastrofalnych skutków jest mało prawdopodobne, ale w razie wypadku spowodowałyby ogromne szkody (przykład: energia jądrowa). Należy je zastąpić mniej problematycznymi rozwiązaniami. Te procesy, które w pojedynczym przypadku powodują jedynie ograniczone szkody, ale są stosowane bardzo często, a tym samym zwiększają ryzyko, powinny być stosowane w mniejszym stopniu i być jak najbardziej zabezpieczonymi (przykłady: transport materiałów niebezpiecznych, tankowce). Innymi procesami, których stosowanie jest postrzegane jako krytyczne, są te, których konsekwencje i możliwe szkody nie są jeszcze wystarczająco znane (przykłady: inżynieria genetyczna, nanotechnologia).

2.5

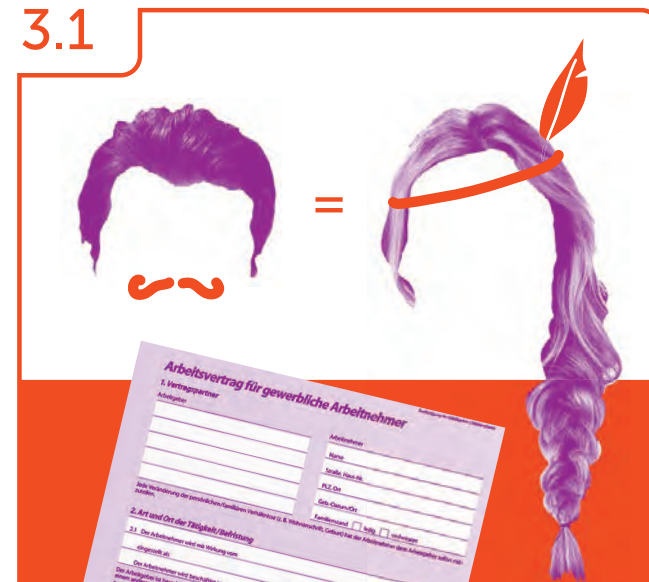

Wartości rzeczowe oraz umiejętności i wiedzę rozwijać w zrównoważony sposób

Naszym potomkom należy pozostawić dziedzictwo, które obejmuje nie tylko dobra materialne, ale także umiejętności, zdolności, wiedzę i kompetencje.

Przyszłym pokoleniom musimy pozostawić dziedzictwo, które umożliwi im samodzielne gospodarowanie i zapewnienie bytu. Oznacza to, że musimy pozostawić im w tym celu zakłady produkcyjne i ich wyposażenie (maszyny, narzędzia), jak i infrastrukturę techniczną. Poza tym musimy również przekazać im umiejętności i wiedzę, aby mogli z nich korzystać lub je rozwijać. Jednocześnie powinno być zapewnione dostatecznie dużo środków, aby również w przyszłości móc przestrzegać zasad zrównoważonego rozwoju. Wiedza ta może być przekazywana bezpośrednio od osoby do osoby lub poprzez publikacje, bazy danych lub przepisy prawne. Wiedza może być również przekazywana za pośrednictwem instytucji lub za pośrednictwem tradycji.

3.1

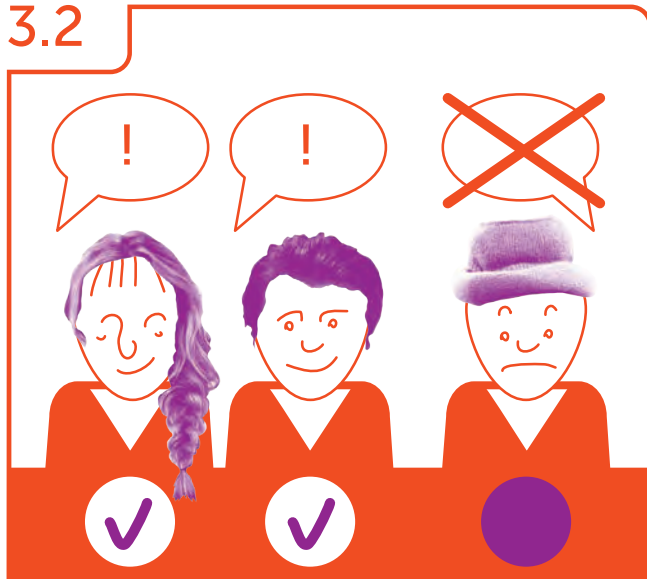

Umożliwić równe szanse w edukacji, zatrudnieniu, urzędach i informacji

Wszyscy członkowie społeczeństwa muszą mieć równe szanse w dostępie do edukacji, informacji, aktywności zawodowej, pozycji społecznej i urzędów państwowych.

Wszyscy członkowie społeczeństwa powinni mieć równe szanse na korzystanie ze swoich praw wolnościowych i politycznych. Poza tym powinni także mieć możliwość rozwijania własnych talentów i realizowania swoich planów życiowych. Każdy powinien mieć lub uzyskać równy dostęp do podstawowych dóbr społecznych; są nimi: wiara w siebie i poczucie własnej wartości, a także dostęp do edukacji, informacji, możliwości zatrudnienia, urzędów państwowych i funkcji politycznych. Dotyczy to w szczególności grup społecznych, które w przeszłości doświadczały utrudnień, a obecnie również cierpią z tego powodu. Różnice dotyczące płci, pochodzenia, koloru skóry, kultury, wieku i orientacji seksualnej nie mogą stanowić barier w dostępie do podstawowych dóbr społecznych. Dzieci ze środowisk defaworyzowanych muszą mieć takie same możliwości startowe, jak dzieci o lepszej pozycji wyjściowej.

3.2

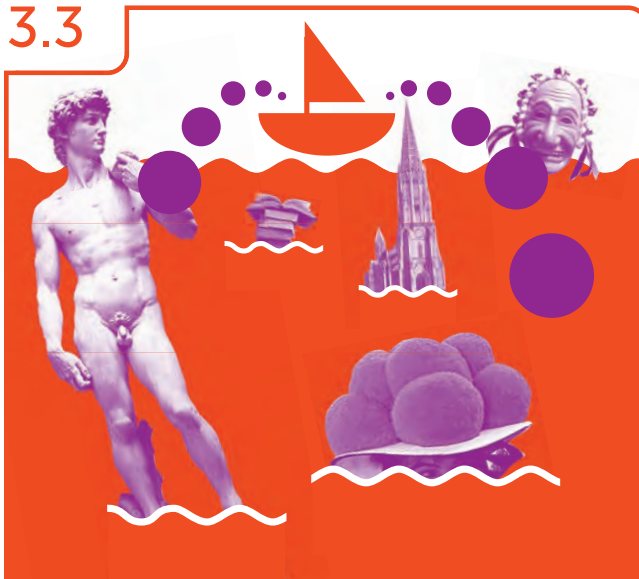

Mieć możliwość uczestniczenia w procesach podejmowania decyzji społecznych

Wszyscy członkowie społeczeństwa muszą mieć możliwość uczestniczenia w ważnych dla społeczeństwa procesach decyzyjnych.

Spółeczeństwo może rozwijać się w sposób zrównoważony tylko wtedy, gdy interesy i wiedza jego członków mogą być uwzględnione w kształtowaniu opinii politycznej i gdy wszyscy mogą uczestniczyć w podejmowaniu decyzji społecznych. We współczesnej demokracji jest to możliwe dzięki możliwości głosowania i kandydowania w wyborach, dostępowi do urzędów publicznych, wolności słowa i zgromadzeń oraz innym formom zaangażowania obywatelskiego. Jako dalsze formy zaangażowania w procesy podejmowania decyzji społecznych, należy promować i stosować: wolontariat obywatelski, fora obywatelskie, organizowanie okrągłych stołów, zwiększenie działalności reprezentacji interesów pracowniczych, a także nowe formy demokracji bezpośredniej, takie jak referenda i plebiscyty dotyczące kluczowych przyszłościowych kwestii społecznych.

3.3

Dziedzictwo kulturowe i różnorodność kulturową zachować

Dziedzictwo kulturowe ludzkości i jej różnorodność kulturową należy chronić.

Kultura danego kraju znajduje odzwierciedlenie nie tylko w jego zabytkach, ale także w różnorodności jego stylów życia i języków. Kultura nie jest niezmienna, lecz nieustannie się zmienia. Na jej rozwój wpływają inne kultury a także ona wpływa na rozwój innych kultur. Każde społeczeństwo składa się z wielu różnych kultur. Kultura jest bardzo ważnym źródłem siły twórczej i dlatego musi być zachowana w swojej różnorodności. Warunkiem tego jest wzajemny szacunek pomiędzy kulturami. Kultura danego kraju odzwierciedla jego historię, zwyczaje, konflikty i walki, a jednocześnie dalej się rozwija. Jest zatem narażona na napięcie między tradycją a nowoczesnością. Zrównoważony rozwój jest procesem zmian kulturowych. Oznacza to, że nie wpływa on na kulturę z zewnątrz, ale sam musi być jej częścią.

3.4

Przyrodę i krajobraz jako dobra kultury zachować

Szczególnie wyjątkowe, stworzone przez człowieka lub naturalne krajobrazy muszą pozostać zachowane.

Potrzebujemy natury nie tylko po to, by przetrwać, ale także po to, by się nią cieszyć. Powinno to być możliwe również dla naszych dzieci i wnuków – w poczuciu sprawiedliwości międzypokoleniowej. Co najmniej te krajobrazy, które są szczególnie wyjątkowe, muszą zostać zachowane. Obejmuje to zarówno naturalne (pierwotne) krajobrazy, jak i te, które zostały ukształtowane przez człowieka. Decyzja o tym, które krajobrazy powinny być chronione, powinna być podejmowana w ramach procedur ogólnie zrozumiałych, przystępnych i demokratycznych.

Spójność społeczną zachować

Spójność społeczna musi zostać zachowana i wzmocniona.

Społeczeństwo rozwija się, gdy jego członkowie są zjednoczeni, nikt nie jest wykluczony i wszyscy są częścią rozwoju. Zaufanie i dobre relacje między ludźmi przyczyniają się do pokojowego współistnienia społecznego. Należy zatem wzmocniać istniejące sieci relacji społecznych i tworzyć nowe. W tym celu członkowie muszą być otwarci na nowe i odmienne sposoby życia. Edukacja odgrywa ważną rolę w promowaniu interakcji społecznych wolnych od uprzedzeń. Zapewnia zrozumienie kwestii społecznych lub kulturowych. Podsumowując, poczucie sprawiedliwości i prawa, tolerancja, solidarność i orientacja ukierunkowana na wspólne dobro muszą zostać wzmocnione.

Impressum

Instytut Technologii w Karlsruhe (KIT)

Karlsruher Institut für Technologie

Instytut Oceny Technologii i Analizy Systemów (ITAS)

Institut für Technikfolgenabschätzung und Systemanalyse

Dzielnica Przyszłość – Laboratorium Miasto

Quartier Zukunft – Labor Stadt

www.quartierzukunft.de

Autorzy

Andreas Seebacher

Marius Albiez

Oliver Parodi

Alexandra Quint

Silke Zimmer-Merkle

Ina Walter

Opracowanie w języku polskim

Paulina Dobroć

Andreas Seebacher

Koncepcja

Alexandra Quint

Katja Saar

Grafika i układ

Katja Saar

Wydanie 1 w języku polskim, 2026, 1500 egzemplarzy

Pierwsza publikacja w języku niemieckim 2014

Pobierz:

Leporello jest dostępne w wielu innych językach.

Treść przedstawionych powyżej zasad opiera się na 15 merytorycznych zasadach „Integracyjnej Koncepcji Zrównoważonego Rozwoju” autorstwa Kopfmüller et. al. (2001): Nachhaltige Entwicklung integrativ betrachtet. Konstitutive Elemente, Regeln, Indikatoren. Berlin.

